

Stichting Waterpark 2013

door Eric Brinckmann

Het jaar 2013 stond vooral in het teken van de bouw van de Buurser pot. In de eerste week werd het hout opgeladen voor transport naar de Waarf in Enter -gezaagde eiken onderstammen en eiken krommers- en al op 23 januari kon het leggen van de kiel worden gevierd. Met water uit de Buurserbeek werd de bodem van de aanstaande boot besprenkeld door de voorzitter van de Enterse Waarf, Gerrit Velten en de voorzitter van de stichting Waterpark, Kees Joosse.

De bouw van het bootje was gedurende de bouwperiode een goede gelegenheid om regelmatig belangstellenden, politici, waterbeheerders en potentiële sponsors uit te nodigen om naar Enter te komen. Het was bijzonder om gaandeweg een volwaardige boot te zien ontstaan. Op een prachtige dag, 26 augustus, kon de eerste echte proefvaart met vol zeil worden gehouden.

De pot doorstond de test glansrijk en na de laatste afwerking kon hij negen maanden nadat het bouwhout was gearriveerd, als complete boot terug naar het Lankheet. Op 1 oktober werd er proefgevaaren bij de Oostendorper watermolen om de dag erna te worden gedoopt door heemraad Antoinet van Helvoirt geassisteerd door dijkgraaf Hein Pieper van het Waterschap Rijn en IJssel en de burgemeester van Haaksbergen, Hans Gerritsen. Met een handgemaakte puts met beekwater werd de pot tot Waterspreeuw gedoopt en werd er daarna een stukje

gevaaren met de hoogwaardigheidsbekleders. Vervolgens is met de ca 150 genodigden het heuglijke feit gevierd in de houtschuur aan de Botterkolk, naast het haventje in aanbouw. Daar werd ook 'n Pottertje geschonken en gedronken, een speciaal, met streek-eigen Lankheetkruiden gestookt bittertje van streekstoker Spekhorst uit Rijssen dat neigt naar berenburger.

Schipperskring

Onderwijl had zich rond oud-berkelschipper Ernst Slagmoolen en oud-schipper van De Tukker, Floris Poelman, al een heuse schipperskring verzameld. Actief in

schipperstenuw rond de doop, werden vervolgens met de belangstellende vrijwilligers spoedig afspraken gemaakt over de organisatie, de schippersopleiding, proefvaarten en de opzet van publieksvaarten in 2014. Nadat de vergunningen van het waterschap afkwamen voor een proefperiode is er tot 1 december actief gevaren vanaf de watermolen/beekstuw richting de eerstvolgende stroomopwaartse stuw, iets voorbij de Onlandsbrug; een traject van een kleine drie kilometer. Op de zolder van de houtschuur is inmiddels een gezellige schipperskamer ontstaan, vol met scheepsattributen.

Historische omloop

In de tussentijd is druk overlegd met het waterschap over het herstel van de historische scheepsomloop om de watermolen, de Botterbeek, de feitelijke verbinding vanuit het Lankheet met de Buurserbeek. Hoewel in 2013 nog niet definitief bekrachtigd, ziet het er naar uit dat de bovenloop ervan, van de houtschuur naar Buurserbeek, weer bevaarbaar wordt gemaakt. Om op dit boventraject het verschil van 1,5 m in waterniveau te overbruggen (...) moeten er drie sluisjes worden gebouwd. Voor een tochtje van de houtschuur / De Botterkolk naar de watermolen, moet in de toekomst door de passagiers het nodige werk van hijsen en halen worden verricht. Dit onderscheidt het pottraject van de zomptrajecten op de Berkel en de Regge, wat de beleving van de vroegere scheepvaartpraktijk alleen maar ten goede komt.

Verleden en toekomst van houtgebruik

Vanaf de zomer is tevens hard gewerkt aan het onderkomen voor de pot, de bootoverkapping, het bijzondere ontwerp van architect Sybren de Graaf. Het idee bij het ontwerp is om verleden en toekomst van (streekeigen) houtgebruik met boot en modern vormgegeven overkapping tot uitdrukking te laten komen. Niettemin is Sybren uitgegaan van een aloud boereengegeven: bouwen met het hout dat rond huis, erf en op de marke beschikbaar was. Hij heeft een geavanceerd computermodel ontwikkeld om vanuit het beschikbare hout een zo stevig mogelijk gebouw te kunnen construeren. Dat levert organische structuren op die in principe makkelijk te construeren zijn. In principe, want de praktijk blijkt weerbarstig als je niet rechttoe-rechtaan bouwt. Maar de vorm is mooi en het dak zo stevig dat er een daktuin op kan groeien die gewoon gemaaid kan worden. Tevens kan de boot er aan opgehesen worden voor onderhoud. Dit jaar is het meeste werk verricht; in het voorjaar kan de grond erop en worden ingezaaid.

Ook voor de bebouwing die in het Ontwikkelingsplan 2012-2022 wordt genoemd, is Sybren gevraagd ruimtelijke ideeën te ontwikkelen. Hoe ziet bijvoorbeeld een streekeigen houten huis eruit, met een duidelijke referentie aan de Twentse bouwtraditie? Bijvoorbeeld als beheerderswoning bij de Botterkolk. Hij is op een opmerkelijk eigentijds-klassieke vorm uitgekomen.

Onderwijl is met hout dat rond huis en erf beschikbaar is, zoals dus vroeger gebruikelijk was, de historische schöppe bij de boerderij van Jan en Gerrie Groot Obbink gerestaureerd door Jan Reimerink. Daar kwam geen computerprogramma bij kijken. Met veel gevoel voor traditie en ambacht is met pen/gat verbindingen, leggers en regels en een enkele nieuwe staander een stukje geschiedenis voor de komende eeuw fraai geconserveerd.

Serviceclubs

Nog een laatste (streekeigen)houtbericht. Een eerste spelhuisje van gewaterd grenen is gemaakt voor het Von Gimborn Arboretum in Doorn. Met vrijwilligers van de Ronde Tafel Utrechtse Heuvelrug 40+ club is hout van het Lankheet omgetoverd in een stapelhuisje voor kinderen, die de onderdelen als een blokhut in elkaar kunnen zetten, inclusief dak en opening voor deur en ramen. Deze 40+ club heeft in ruil voor het hout een scheepscertificaat voor de bouw van de Buurserpot gekocht.

Een andere serviceclub, Rotary Enschede, heeft eveneens een certificaat gekocht en heeft dit gevierd met een klein zangconcert verzorgd door De Nationale Reisopera in de Kidneypools op 28 september. Altijd een gok wat het weer betreft, maar het was een prachtige zonnige en windstille dag, zodat het waterkunstwerk aan de klassieke klanken een optimale ruimte bood.

Gidsen

In het begin van het jaar is met de gidsenkring de jaarlijkse uitstap gemaakt, eerst naar de Waarf en daarna bij Enschede op zoek naar oude watersystemen, opgepoord door Nico Spit. Er werd samen met Gert Jan Baaijens een prachtig vloeistelsel nagelopen nabij de bekende vloeiveiden van het Overijssels Landschap de Hooimaatjes. Deze worden nu mede als bergingsvijvers' gebruikt voor piekafvoer van de plaatselijke beken.

Ook dit jaar is de publieke belangstelling voor het waterpark eerder toe- dan afgenomen. De gidsen van de historische kring hebben zich weer enorm ingespannen om de meer dan duizend bezoekers en vijfhonderd schoolkinderen te begeleiden en alles in goede (organisatorische) banen te leiden. Met de opbrengsten uit de rondleidingen wordt al jaren het Veldwerkcentrum in stand gehouden! Anders dan de voorafgaande jaren is de herkenbaarheid van de gidsen aan hun groene Lankheet bodywarmers.

Van links naar rechts: Ben Hilderink, Riek Jellema, Remy Remmelts, Hans Paf, Carla van der Pol, Hendrik Scholten, Huub Steins, Ben Brefeld, Jan de Ruiter, Wim Oltwater, Nico Spit, Jaap Kluitenberg, Jan van der Zanden, Kees Müller

Life+

Een tegenvaller dit jaar was de afwijzing van het Europese Life+ project opgezet en aangevraagd met de partners Rijn en IJssel, Natuurmonumenten, Wageningen Universiteit/PRI en BioForte. Het zou gaan om uitbreiding van zuiveringslocaties met een centrale verwerking van de biomassa. Het project is weliswaar op de longlist beland (al heel wat in Europees perspectief) maar uiteindelijk niet terechtgekomen bij de laatste tien. Met genoemde partijen is wel een hechte communicatie en uitwisseling van ideeën ontstaan over meervoudig duurzaam landgebruik, zodat in de nabije toekomst nieuwe (meer kleinschalige) projecten makkelijker kunnen worden opgepakt.

Universiteit Freiburg

Bijzonder was het bezoek van 16 tot 18 juli van de Zwitserse prof. dr. Christian Leibundgut en zijn vrouw Ingeborg, beiden van de Universiteit Freiburg, Duitsland, aan het Lankheet. Leibundgut bestudeert en inventariseert alle vormen van traditionele irrigatie in Europa, mede in het kader van een UNESCO werelderfgoedproject. Hij was op het spoor gekomen van een uitgebreide traditie in Nederland vanwege het boek “Stromend landschap, vloeiveidenstelsels in Nederland” (Zeist, KNNV 2011; zie Pijpestroetje 2011). Hierin wordt het Lankheet uitgebreid besproken en hij wilde dan ook graag komen kijken. In de zomer bevoelen we niet, maar een korte demonstratie leidde tot een opmerkelijk inzicht. Al het droge bladmateriaal dat in de toevoersloot nog aanwezig was, werd als het ware als één lang organisch bed ‘opgetild’ en naar de wei vervoerd. Volgens Leibundgut was dat dé manier elders in Europa om sloten als transportkanaaltjes te gebruiken om ook bladmateriaal bij wijze van bemesting op hooi- en weilanden te krijgen. Veelal werd er extra materiaal in de sloten gegooid om zoveel mogelijk bladmassa te vervoeren naar bestemde plekken. Een interessant aanvullend inzicht. Het bezoek en terreinverkenning heeft geleid tot een enthousiast contact met Freiburg en tot een verdere uitwisseling van ervaringskennis.

Nieuwe maalgemeenschappen

Het Lankheet stond in 2013 ook centraal in een studie van bureau Overland (Wageningen) naar de herintroductie van het oude concept van maalschappen, het gemeenschappelijk gebruik van gronden. In opdracht van de provincie Overijssel is een rapport opgesteld onder de titel “Nieuwe maalgemeenschappen, een nieuw model voor burgerbetrokkenheid bij het beheer van natuur en landschap in Overijssel”. In dit rapport zijn enkele modellen opgezet waarbij mensen financieel of met vrijwilligerswerk kunnen participeren in bijvoorbeeld het Streekeigen

houtproject of de te realiseren bostuin (zie Pijpestrootje 2012). De motivatie vanuit het Lankheet om hierin mee te denken is in het rapport als volgt verwoord:

“Vanuit historisch perspectief hebben landgoederen voor ons twee belangrijke maatschappelijke rollen vervuld. In de eerste plaats hebben veel landgoedeigenaren met name in de negentiende eeuw naar een nieuwe maatschappelijke betekenis van hun landgoed gezocht, en geëxperimenteerd met vernieuwingen op het gebied van landbouw, bosbouw en waterbeheer. Die experimenterende houding is ook nu weer nodig om het historische landschap een eigentijdse maatschappelijke rol te geven. Maar misschien nog wel belangrijker is een veel oudere lijn, van vóór 1800, toen eigendom minder absoluut was, en boeren en burgers allerlei rechten hadden in het landschap, en er daardoor ook meer bij betrokken waren. Die betrokkenheid van burgers is voor ons een belangrijke inspiratiebron voor de toekomst van Het Lankheet. Een landgoed is geen geïsoleerd eiland.”

De voorstellen zoals in het rapport staan, kunnen een rol gaan spelen bij de uitwerking van het Ontwikkelingsplan in 2014 en daarna.

Raad van Inzicht

Dit jaar is de zogenaamde Raad van Inzicht twee keer bij elkaar gekomen om de stichting Waterpark bij te staan. Hierin hebben zitting Henk van Brink (oud-dijkgraaf waterschap Rijn en IJssel), Hennie Evers (oud-directeur RTV-Oost), Maarten-Jan Leppink (directeur MAPEI Nederland) en Wim Oltwater (voorzitter Historische Kring Haaksbergen). De Raad denkt creatief mee en kan gevraagd en ongevraagd adviezen geven aan het bestuur van de stichting Waterpark.

Erfgoed-educatie

Naast de lesmodule voor het waterpark is het afgelopen jaar veel werk gaan zitten in de ontwikkeling van een tweede lesprogramma rond de Buurser pot. Ook hier staan onderwijskundige Moniek Warmer en Ans Kok van de Commissie Culturele Vorming Haaksbergen aan de lat in nauwe samenwerking met de Historische Kring Haaksbergen. Subsidie voor de ontwikkeling van het lespakket is afkomstig uit een provinciale voorziening. Het is de bedoeling om de basisscholen kennis te laten maken met de ontwikkeling van economie en vervoer door de eeuwen heen, met de pot als actief element. Het programma speelt zich af bij de houtschuur, de watermolen en uiteraard in de Buurser pot varend tussen beide locaties. In 2014 zal worden begonnen met het programma vanaf de watermolen richting Buurse, in 2015 kan op het beoogde traject gevaren worden.

Activiteiten

De stichting Waterpark heeft zich afgelopen jaar op verschillende bijeenkomsten gepresenteerd, zoals op het Von Gimborn Arboretum bij de opening van een hersteld watersysteem, op een studieavond van de erfgoedorganisatie ICOMOS in Amsterdam, op een symposium van het Brabants Particulier Grondbezit en de provincie Brabant en tijdens een intensieve studiedag op het Lankheet zelf van

het Overijssels Particulier Grondbezit over verdienmodellen -zoals erfgoed- en ambachtsrecreatie- voor landgoederen.

Daarnaast is de kennis die in de afgelopen jaren is opgedaan met de werking van vloeiveiden op het Lankheet gedeeld met een initiatiefgroep burgerwetenschap van de WAR (www.dewar.nl) uit Amersfoort, die historische watersystemen in de Gelderse Vallei in kaart brengt. Tevens wordt mede op basis hiervan een animatiemodel ontwikkeld (samen met waterschap Vallei en Veluwe) waarmee waterstanden op de Algemene Hoogtekaart van Nederland kunnen worden gevarieerd. Zodoende kan worden getoetst of geïnventariseerde historische landschapselementen deel uitgemaakt kunnen hebben van traditionele bevoeiingssystemen.

Opmerkelijk

Een opmerkelijke vondst deed noaber Herman Hengeveld net over de rijksgrens tijdens zandwinning. Het betreft een deel van een slag tand van een jonge mammoet. Herman heeft het bijzondere 'macrofossiel' aan de collectie van het veldwerkcentrum geschonken, waaraan hij al eerder fraaie schenkingen deed. Dit keer was het een zodanig tot de verbeelding sprekend object, dat Herman de Tubantia ermee haalde. Hans Brinkerink uit Baarn (die eerder het ijstijd-diorama maakte) zal het ontbrekende 'puntje' er aan maken, zodat de tand in volle glorie in de uitstalkast kan prijken. Er komt een speciale doe-kast voor het onderwijsprogramma, zodat leerlingen van de Haaksbergse basisscholen ook zelf met fossielen aan de slag kunnen. Aan de tand zit wel een extra spannend aspect: hij is relatief dichtbij gevonden en het is daardoor theoretisch meer dan mogelijk dat de jonge mammoet die het betref met zijn kudde ooit ook op het Lankheet heeft rondgezworven ...

